

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิทยานิพนธ์นี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประเภท โครงสร้าง และองค์ประกอบของการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง โดยศึกษาจากแถบบันทึกเสียงนิตานในเพลงไทยลูกทุ่ง ที่มีจำหน่ายระหว่างเดือนมกราคม-ตุลาคม 2539 จำนวน 75 เพลง โดยมีแนวคิดทฤษฎีที่นำมาเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้คือ

1. ทฤษฎีการเล่าเรื่อง
2. วิธีการเล่าเรื่อง
3. แนวคิดเรื่องลักษณะพิเศษของเพลงไทยลูกทุ่ง
4. แนวคิดเรื่องประวัติความเป็นมาของการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง

1. ทฤษฎีการเล่าเรื่อง (The Narrative Theory)

การสื่อสารเป็นกิจกรรมทางสังคม เพราะมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำของบุคคลมากกว่าหนึ่งฝ่าย โดยบุคคลแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสื่อสารยังอาจมีจำนวนมากกว่าหนึ่งราย กิจกรรมดังกล่าวมีลักษณะเป็นกระบวนการ เนื่องจากพลวัตของการกระทำต่อเนื่องในระหว่าง การส่งและการรับสาร

ในอดีต มนุษย์สามารถเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ไปสู่การรับรู้ของบุคคลจำนวนมากได้ โดยอาศัยทักษะพื้นฐานของตนในการบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ต่อเนื่องกันไป ด้วยการใช้ทักษะขั้นพื้นฐานของสื่อมนุษย์ และเทคนิควิธีสื่อสารที่มนุษย์ใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลายที่สุด ในประวัติศาสตร์ คือการสื่อด้วยถ้อยคำ หรือการสื่อสารด้วยการใช้มขปาฐะ คำพูดหรือการบอกเล่าโดยใช้มนุษย์เป็นสื่อหน้าข่าวสารโดยตรง จึงเป็นเทคนิควิธีการสื่อสารขั้นพื้นฐานที่สุดที่มนุษย์รู้จัก

Couch (1989) ให้ทัศนะไว้ว่า "มขปาฐะ ที่มีพื้นฐานการเรียงร้อยถ้อยคำอย่างมีแบบแผน จังหวะการเปล่งเสียง เป็นการสื่อสารที่สำคัญต่อการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของอารยธรรมดั้งเดิม"

Mac Intyre (1984) ให้ทัศนะว่า "การเล่าเรื่อง ทำให้ผู้ฟังเข้าใจการกระทำของผู้อื่น เพราะมนุษย์ใช้การเล่าเรื่องเพื่ออธิบายเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน"

Fisher (1989) กล่าวว่า การเล่าเรื่องเป็นการสื่อสารระหว่างมนุษย์ อันประกอบด้วยศิลปะการพูด การตีความ การประเมินคุณค่า การเล่าเรื่องนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อเชิญชวนให้ผู้ฟังสนใจและมีปฏิกิริยาโต้ตอบ การเล่าเรื่องจึงเป็นการปฏิสัมพันธ์เป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบ มีขั้นตอนการเล่า มีศิลปะในการแสดงออกของมนุษย์ มีการโน้มน้าวใจและการแสดงร่วมอยู่ด้วย เพราะการเล่าเรื่องมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อการบอกกล่าว และเพื่อโน้มน้าวใจ

Lucaites & Condit (1985) ให้ทัศนะว่า "การเล่าเรื่อง เป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ การเล่าเรื่องสามารถนำมาอธิบายเรื่องราวทุกอย่างในสื่อทุกประเภท ได้แก่ นวนิยาย ละครโทรทัศน์ สุนทรพจน์ โฆษณา การเทศน์ การพูดกันในชีวิตประจำวัน"

วรพล พรหมกบุตร (2534: 46) กล่าวว่า "ความสามารถในการสืบสาน ถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมหนึ่ง ๆ ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข่าวสารอย่างถูกต้องแม่นยำ และต่อเนื่อง ประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข่าวสารด้วยเทคโนโลยีปากเปล่า ขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจำรายละเอียดของข่าวสาร เพื่อขยายความสามารถในการจำได้ขึ้น มนุษย์ในสังคมที่ผูกพันอยู่กับพื้นฐานของเทคโนโลยีปากเปล่า จึงพัฒนาการบอกเล่าชนิดพิเศษ ซึ่งกำหนดจังหวะของถ้อยคำ การสัมผัสคำ แบบแผนในการเรียงร้อยถ้อยคำ และท่วงทำนองดนตรีประกอบถ้อยคำ เทคนิคพิเศษเหล่านี้ คือรากฐานที่มาของบทกวี และเพลงพื้นบ้าน ซึ่งบรรจุรายละเอียดของข่าวสารที่ง่ายต่อการจำยิ่งกว่าคำบอกเล่าทั่ว ๆ ไป เทคนิคเหล่านี้เป็นองค์ประกอบของเทคโนโลยีปากเปล่า ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการสืบสานต่อเนื้อหาทางวัฒนธรรมในสังคมซึ่งเทคโนโลยีสื่อสารแบบอื่น ๆ ยังไม่เป็นที่รู้จัก"

Lucaites & Condit (1985) ได้เสนอวัตถุประสงค์ของการเล่าเรื่องไว้ดังนี้

1. เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดจินตนาการ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น การเล่าเรื่องจากนวนิยาย วรรณคดี โดยไม่มีการดัดแปลง เช่น การเหาะไต่ของซูเปอร์แมน หรือ ม้าพูดได้ สามารถช่วยเพื่อนมนุษย์ได้
2. เพื่อทำหน้าที่ค้นหา เปิดเผย เสนอเรื่องจริง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข่าวสารให้ความเข้าใจร่วมกัน หรือเปิดเผยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ไม่มีใครเคยรู้มาก่อน
3. เพื่อทำหน้าที่โน้มน้าวใจ การเล่าเรื่องต้องเรียบเรียงถ้อยคำ มีรูปแบบและวิธีการเล่า เนื้อหาที่จะเล่าจะต้องสอดคล้องกับบริบทของศิลปะการพูดที่ไม่อยู่นิ่ง รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด ผู้ฟัง โอกาส และเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ตาม

ทฤษฎีการเล่าเรื่อง (Narrative Theory) นี้ นำมาใช้เพื่อหาแนวทางในการตีความและประเมินคุณค่าการสื่อสารว่า การเล่าเรื่องของมนุษย์มีความน่าเชื่อถือ ความถูกต้อง

และมุ่งหมายให้เกิดความคิดและการกระทำ โดยมีสมมติฐานว่า การสื่อสารของมนุษย์ทุกรูปแบบ อยู่บนพื้นฐานของการเล่าเรื่อง ซึ่ง Fisher (1984: 358) ให้ทัศนะว่า การเล่าเรื่องของมนุษย์เกิดจากความซาบซึ้งในนิทานปรัมปรา การอุปมาและกลยุทธในการเล่า ซึ่งจะต้องให้ความสนใจในเรื่อง แก่นเรื่อง (Theme) คุณค่าและพฤติกรรมของนักเล่าเรื่องด้วย

ทฤษฎีการเล่าเรื่องนี้ อธิบายการสื่อสารของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง ในแง่ของการเล่านิทานที่ผู้เล่าต้องใช้วิธีการเล่าเรื่องราวในนิทานสู่ผู้ฟัง ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นทฤษฎีในการอธิบาย การเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง ต่อไป

2. วิธีการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง (Narration) คือการเสนอประสบการณ์ของผู้เล่า ในลักษณะของการกล่าวซ้ำและรักษาไว้ซึ่งถ้อยคำที่เป็นการกล่าวซ้ำกันในทางคติชนวิทยา นักวิชาการมักใช้คำว่า เรื่องเล่า (Narrative) มากกว่าจะใช้คำว่า วรรณกรรม (Literature) เพราะคำว่า Narrative มีความหมายที่รัดกุมกว่า การเล่าเรื่องคือวิธีการที่เปลี่ยนแปลงประสบการณ์เรื่องหนึ่งเป็นถ้อยคำ สรุปรประสบการณ์ โดยนำเอาลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาเรียบเรียงเป็นถ้อยคำ

เสาวลักษณ์ อนันตศาสน์ (2538: 11) กล่าวว่า "การเล่าคือสื่อ หรือตัวกลางในการสื่อสารประสบการณ์ที่สามารถจะดึงดูดและผูกพันจิตใจของมนุษย์ และปลุกเร้าอารมณ์ของผู้ฟัง โดยขึ้นอยู่กับศิลปะของผู้เล่าและความรู้สึกของผู้เล่าด้วย ส่วนตัวเรื่องเล่านั้น จะนับว่าเป็นของพื้นบ้านหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของเรื่องเล่าเอง หากเป็นเรื่องเล่ามุขปาฐะและแพร่กระจายไปในลักษณะมุขปาฐะ ตลอดจนมีการสื่อสารแบบที่ผู้สื่อสารกับผู้รับมีโอกาสได้เผชิญหน้ากันแล้ว ถึงแม้ว่าในเวลาต่อมาเรื่องราวเดียวกันนี้ จะแพร่กระจายไปในลักษณะของวรรณกรรมลายลักษณ์ก็ตาม ถือว่าเป็นเรื่องเล่าพื้นบ้านอยู่นั่นเอง"

Oring (1986: 121) สรุปลักษณะเรื่องเล่าพื้นบ้านไว้ดังนี้

1. เรื่องเล่าพื้นบ้านมีแนวโน้มที่จะคงอยู่ในลักษณะที่มีหลายสำนวน ผู้เล่าแต่ละคนต่างก็เล่าเรื่องเหล่านั้นในลักษณะต่างกัน มีกลวิธีการเล่าแตกต่างกัน ใช้ถ้อยคำต่างกัน ในภาวะแวดล้อม (Context) ที่ต่างกัน เรื่องเล่าพื้นบ้านแต่ละเรื่องจะได้รับการสร้างสรรค์ใหม่ในแต่ละครั้งที่มีการเล่าเรื่อง

2. เรื่องเล่าพื้นบ้านจะสะท้อนให้เห็นภาพของอดีต เช่นเดียวกับภาพปัจจุบัน ซึ่งคุณลักษณะข้อนี้เกิดจากกระบวนการของการสร้างสรรค์ กล่าวคือ ผู้เล่าจะดึงเอาภาษา สัญลักษณ์ เหตุการณ์ และรูปแบบของอดีตมาเปิดเผยให้ผู้ฟังได้รับทราบในลักษณะที่แจ่มชัด เข้าใจง่าย และ

มีความหมาย เนื่องจากการเล่าเรื่องแต่ละครั้ง คือการสร้างสรรคในชวงเวลานั้นนั่นเอง อดีตจะถูกนำมาพูดให้เป็นปัจจุบัน ทำให้มีชีวิตชีวาขึ้น ผู้ฟังจะได้ทราบถึง ค่านิยมและทัศนคติในสมัยที่มีการเล่าเรื่องนั้น

3. เรื่องเล่าพื้นบ้าน คือสิ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับชุมชน นั่นคือผู้เล่ากำหนดคตินิยมที่เขาส่งสรรคขึ้นมาใหม่ ให้สอดคล้องกับอารมณ์ของผู้ฟังและสิ่งแวดล้อม การสร้างสรรคของเขาเป็นสิ่งที่ไม่จำกัด แต่ขึ้นอยู่กับการยอมรับของผู้ฟังหรือชุมชน หากผู้ฟังยอมรับและเกิดความยินดี พอใจ ก็แสดงว่าผู้เล่าประสบความสำเร็จ

Linda Degh (อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตศาสตร์, 2538 : 48-49) ได้กล่าวถึงโครงสร้างของนิทาน พอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. แบบเรื่อง (Types) และอนุภาค (Motifs) เป็นสูตรที่ได้รับจากนักคติชนวิทยาทั่วไปแล้วว่า เป็นส่วนประกอบของเนื้อหาของนิทาน ส่วนอนุภาคหรือส่วนประกอบของเรื่องเล่าทั้งแบบเรื่องและอนุภาค จะชี้ให้เห็นความแตกต่างของนิทาน ได้แก่ เหตุการณ์ (Incident) ตอน (Episode) และลำดับของอนุภาค (Motif sequence) ที่ปรากฏในนิทานแต่ละเรื่อง

2. เค้าโครง (Framework) ของนิทาน นิทานประกอบด้วยบทนำ (Introduction) บทสรุป (Conclusion) ส่วนที่อยู่ตรงกลางระหว่างบทนำกับบทสรุป คือ เนื้อเรื่อง และรายละเอียดของเรื่อง ลำดับเค้าโครงในการเล่านิทานก็คือ การเริ่มต้นจากถ้อยคำที่ว่า "กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ..." ไปจนถึง "แล้วเขาก็ได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข" ซึ่งการกำหนดให้เรื่องจบอย่างมีความสุขนี้จะช่วยนำผู้ฟังกลับไปสู่ความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน

3. ภาพพจน์ (Figures of Speech) คือ ลักษณะที่เป็นแบบแผนที่ใช้ในการพรรณนาทั้งตัวละครและฉาก พรรณานาสิ่งตรงข้ามกัน เช่น ความดีงามและความชั่วร้าย มีการใช้สัญลักษณ์ แทนความมั่งคั่ง ความสุข ความทุกข์ เป็นต้น

4. ลำดับของถ้อยคำ ซึ่งเป็นสูตรหรือกฎเกณฑ์ (Formulaic Verbal Sequences) ถ้อยคำนี้คือ บทสนทนาของตัวละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูดของตัวละครเอก ซึ่งสำคัญกว่าบทสนทนาอื่น ๆ ผู้เล่าจะใช้คำพูดเพื่อแสดงบุคลิกของตัวละคร หรือสถานการณ์บางอย่าง โดยไม่จำเป็นต้องอธิบายเพิ่มเติมมากนัก

5. การซ้ำ (Repetition) การซ้ำเรื่องตอนหนึ่ง (Passage) ซึ่งลำดับเหตุการณ์ (Sequence) หรือเรื่องราวทั้งหมด ซึ่งเป็นสาระสำคัญของโครงสร้างนิทาน เป็นกลวิธีของผู้เล่าอย่างหนึ่ง เขาจะใช้กลวิธีแบบนี้มาปะติดปะต่อเรื่องให้สัมพันธ์กัน

จะเห็นได้ว่า ประเพณีการเล่าเรื่อง จึงมีบทบาทต่อวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะนักเล่านิทานจึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดเรื่องราวไปสู่คนอื่น ๆ ด้วยการพูดเล่าเรื่องนิทานนั้น ๆ

Jane B. Wilson (1979) ให้ทัศนะว่า

... นักเล่านิทานมักจะใช้ประสบการณ์ของตนเองผสมผสานกับประสบการณ์ของผู้อื่น มาสร้างภาพพจน์ และความน่าสนใจให้กับเรื่องที่จะเล่า เพราะผู้ฟังย่อมชอบฟังเรื่องแปลก ๆ ใหม่ ๆ ...

ดังนั้น สิ่งสำคัญของการเล่านิทาน จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับ "เรื่อง" ที่จะเล่าเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่ความสามารถของตัวผู้เล่าที่จะทำให้เรื่องนั้นน่าสนใจขึ้น รวมทั้งทัศนคติ การตีความ การเรียนรู้ทั้งหมดจะปรากฏออกมาทางคำพูด การกระทำ และการเคลื่อนไหวของร่างกาย ผู้เล่าจึงเป็นสื่อกลางที่จะถ่ายทอดเรื่องราวผ่านคำพูด น้ำเสียง และท่าทางของผู้เล่า นักเล่านิทานจะเล่าเรื่องโดยมีส่วนประกอบของเรื่องคือ ใคร เมื่อไร ทาอะไร ที่ไหน ทำไม และอย่างไร ดังนั้นความรับผิดชอบของนักเล่าเรื่องจึงมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. ให้สัมพันธ์กับเรื่องที่น่ามาเล่า
2. ใช้ประสบการณ์เดิมของตน ในการสร้างความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องราวที่น่ามาเล่า โดยต้องไม่เป็นประสบการณ์ส่วนตัวจนเกินไป เพราะอาจให้ความหมายเฉพาะตัวผู้เล่าเท่านั้น แต่อาจไม่มีความหมายสำหรับผู้ฟัง

Jane B. Wilson (1979) กล่าวถึงขั้นตอนของการเล่าเรื่องว่า ต้องเลือกเรื่องให้เหมาะกับโอกาสที่จะเล่า ความยาว รูปแบบ อารมณ์ พล็อตเรื่อง ความสำคัญและจุดเด่นของเรื่อง รวมทั้งปัญหาที่ต้องแก้ไข มีการกำหนดตัวละคร ฉาก และเสียงที่แสดงบุคลิกลักษณะของตัวละคร

Wilson และ Caroline Feller Bauer (อ้างถึงใน อรรถา มิ่งเมือง, 2535 : 15-16) สรุปข้อเสนอแนะในการเล่านิทานไว้ดังนี้

1. ผู้เล่าจะแสดงตน และพูดนำก่อนที่เริ่มเล่าด้วยความเป็นกันเอง จริงใจ ไม่เสแสร้ง ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะเล่าโดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเล่าเรื่อง ผู้เล่าต้องเริ่มเล่าเรื่องด้วยความกระตือรือร้น ขณะที่เล่ามีการเว้นจังหวะ (Pause) บ้าง เพื่อให้เกิดความน่าฟัง และเวลาจบควรจบลงด้วยการลดระดับเสียงให้ต่ำกว่าปกติเล็กน้อย เพื่อให้ผู้ฟังรู้ว่าจบเรื่องแล้ว

2. การเล่านิทานจะมีการให้รายละเอียดเกี่ยวกับใคร ทำไม เมื่อไร ที่ไหน อะไร อย่างไร

3. มีวิธีการนำเสนอที่ทำให้ผู้ฟังสามารถมองเห็นภาพเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น โดยใช้คำพูดบรรยาย ใส่อารมณ์ความรู้สึกลงไปด้วย

4. เมื่อมีการคัดแปลงเรื่องขึ้นมาเล่า ผู้เล่าจะต้องคงรูปแบบการเล่า จุดมุ่งหมาย อารมณ์ และความมีชีวิตชีวาของเรื่องเดิม
5. การดำเนินเรื่องควรมีความต่อเนื่องและไม่ละเลยรายละเอียดที่สำคัญของเรื่อง
6. ผู้เล่าควรต้องจดจำส่วนสำคัญบางเรื่อง เช่น บทกลอน เพลง ชื่อบุคคล สุนทร-
พจน์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพื่อนำมาประกอบการเล่าอย่างถูกต้อง
7. ให้สีสันและรสชาติของเรื่องตรงกับความต้องการของผู้ฟัง คือ ควรมีการศึกษา
กลุ่มผู้ฟังเสียก่อน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการแล้วจึงเลือกเรื่อง และเล่าเรื่องให้สอดคล้อง
กับความต้องการนั้น
8. ใช้วิธีการเล่าแบบเทพนิยาย คือ มีเพลงและดนตรีประกอบ เพื่อเพิ่มความสนุก-
สนาน
9. นำเอาบทสนทนาที่ใช้ในการเล่าเรื่อง ซึ่งเป็นวิธีการที่พบเสมอในโครงสร้าง
ของการเล่าเรื่องทั่ว ๆ ไป เพราะทำให้เรื่องที่เล่าเหมือนเพิ่งเกิดขึ้น
10. สร้างความซับซ้อนซ่อนเงื่อน เพื่อดึงดูดความสนใจ การเล่าเรื่องที่ดีควรมีการ
สร้างอารมณ์ให้ผ่อนคลาย(Relax) และทำให้ผู้ฟังเกิดความคาดหวัง(Expectation) ขึ้นในใจ
11. ในด้านการใช้เสียง ระดับเสียง(Pitch) การออกเสียง(Pronunciation)
การควบคุมลมหายใจเป็นสิ่งสำคัญ ผู้เล่าควรออกเสียงให้ชัดเจน ไม่พูดเร็ว หรือช้าจนเกินไป
ควรเล่าเรื่องอย่างเป็นธรรมชาติ
12. ผู้เล่า ควรจะรู้ว่าจะเปิดเผยเบาะเงื่อนที่ซ่อนไว้เวลาใด และรู้จักหมดเรื่องใน
ตอนจบ เวลาจบเรื่องควรทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกที่ดี
13. การเล่าเรื่อง ควรใช้ภาษา เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ฟังรู้ถึงลักษณะของตัวละคร
และอาจจะใช้สำเนียงภาษาเพื่อบอกถิ่นที่มาของตัวละคร เป็นต้น

การเล่าเรื่องเป็นการพูดแบบหนึ่ง เพราะการเล่าเรื่องต้องมี "เรื่อง" ที่จะสื่อสาร
กับผู้ฟัง การเล่าเรื่องจึงต้องมีขั้นตอนการเล่า ซึ่ง วีระพล สุวรรณันท์ ให้ข้อคิดต่าง ๆ
พอสรุปได้ ดังนี้ (อ้างถึงในอรุณภา มิ่งเมือง, 2535: 17)

1. การเริ่มเรื่อง วิธีที่นิยมกัน ได้แก่
 - เริ่มต้นด้วยเรื่องขำขัน
 - เริ่มต้นด้วยการเล่านิทานหรือเหตุการณ์ที่ตนเองประสบหรือเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ
 - เริ่มต้นโดยใช้เกม
 - เริ่มต้นโดยใช้ภาพ หรืออุปกรณ์การสอนประกอบ
 - เริ่มต้นด้วยสุภาษิต คำถาม คำพังเพย
 - เริ่มต้นด้วยการสนทนา หรืออภิปรายด้วยคำถามที่เร้าใจ การเริ่มเรื่องที่ดีจะ
ทำให้คนตั้งใจหรือสนใจฟัง

2. การดำเนินเรื่อง ควรให้สอดคล้องกับการเริ่มเรื่อง ซึ่งมีหลักการดังนี้
 - เป็นไปตามลำดับขั้นตอน เช่น ตามกาลเวลาและความสำคัญ เป็นต้น
 - ในระหว่างที่พูด ควรมีการยกตัวอย่างประกอบ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
 - มีหลักฐานอ้างอิง เพื่อให้เนื้อเรื่องหนักแน่น สมเหตุผล
 - มีเรื่องขำขันสอดแทรก เพื่อไม่ให้ผู้ฟังเบื่อหน่าย
 - ดำเนินเรื่องให้สอดคล้องกับเวลาที่มีอยู่
 - ควรให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3. การสรุป การจบเรื่องเป็นตอนที่ผู้พูดจะสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาที่พูดมาทั้งหมด
วิธีการที่นิยม คือ

- สรุปสาระสำคัญโดยย่อ
- สรุปด้วยโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน คำถาม
- สรุปโดยการสร้างอารมณ์ขึ้น
- สรุปโดยการจูงใจให้บุคคลทำตาม
- สรุปโดยการฝากให้ผู้ฟังนำไปคิด

จากแนวคิดเกี่ยวกับเล่าเรื่องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่า การเล่าเรื่อง อาจจะมีบางประการที่คล้ายคลึงกับการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง จึงได้พิจารณาวิธีการเล่าตามแนวคิดข้างต้น

3. แนวคิดเรื่องลักษณะพิเศษของเพลงไทยลูกทุ่ง

เพลงไทยลูกทุ่ง มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากเพลงไทยเดิม และเพลงไทยสากลหลายประการ ดังที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า (2537: 8)

... เมื่อข้าพเจ้าเติบโตขึ้นได้ฟังเพลงอย่างพิถีพิถันคร่าห่มมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งได้รู้ว่าเรียนดนตรีไทยจากท่านผู้รู้ต่าง ๆ ลึกซึ้งยิ่งขึ้นก็เห็นความจริงว่า นักร้องลูกทุ่งนั้นที่ดีมากที่สุดคือการร้องเพลงด้วยเสียงแท้และร้องเต็มเสียงอย่างซัดอ้อย ซัดคำ

อีกประการหนึ่งลีลาการขับร้องเพลงลูกทุ่ง คือ การ เอื้อนเสียง นักร้องลูกทุ่งทุกคน มีวิธีเอื้อนเสียงให้อารมณ์แบบพื้นบ้านที่ไพเราะน่าฟัง แตกต่างไปจากเพลงไทยอย่างชัดเจน เป็นแบบอย่างของลูกทุ่งแท้ ๆ หากนำวิธีเอื้อนที่ใช้ในเพลงไทยไปใช้กับเพลงลูกทุ่งแล้ว เพลงนั้นก็จะเป็นเพลงลูกทุ่งทันที ในทางกลับกันจะนำเอื้อนลูกทุ่งไปใช้ในเพลงไทยก็ไม่ดีเช่นกัน...

นอกจากการร้องด้วยเสียงแท้และร้องเต็มเสียงอย่างชัดถ้อยชัดคำ ตลอดจนการเอื้อนเสียงแล้ว เมื่อได้ฟัง เพลงไทยลูกทุ่งแล้วในด้านทำนองของเพลงไทยลูกทุ่งก็มีลักษณะพิเศษเพราะเพลงไทยลูกทุ่งได้ทำนองมาจากเพลงไทยของเก่า ดังที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า (2537: 9)

... เพลงลูกทุ่งดี ๆ หลายเพลงได้ทำนองมาจากเพลงไทยของเก่า มีทั้งที่ใช้ทำนองเดิมตลอดทั้งเพลงและที่นำเค้าโครงเพลงเก่ามาดัดแปลงขึ้นใหม่ นับว่าเป็นสะพานเชื่อมให้ของเก่าต่อกับของใหม่ หากบอกว่ามาจากของเก่าชื่ออะไรด้วย คนรุ่นใหม่ก็จะได้เรียนรู้เพลงเก่าไปพร้อมกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ เพลงนกแล มาจาก ลาวต้อยตึง เพลงรักจางที่บางปะกง ที่สดีไส รุ่งโพธิ์ทองร้อง มาจากเพลงแขกมอญบางขุนพรหม 2 ชั้น เพลงหนุ่มมารอนาง ของไวพจน์ เพชรสุพรรณ มาจากเพลงลาวลำปาง เพลงลูกทุ่งเสียงเทียน ของ ชินกร ไกรลาศ ก็มาจากเพลงลาวเสียงเทียนที่ได้มาจากเพลงไทยแล้วแต่งเติมเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็มี เพลงยอยศพระลอ ของ ชินกร ไกรลาศ (เพลงนี้ร้องเก๋นั่นสำเนียงลาวคล้ายเก๋นั่นลาวครวญ แต่ไม่ใช่แล้วนำเพลงลาวกระทบไม้เข้ามาต่อ) ที่ได้มาจากเพลงของเด็กเป็นเพลงไทยพื้นบ้านก็มี ที่ทำไว้ดีก็คือ เพลงอ่อนจันทร์ ศรีชัย เมฆวิเชียร บัชร้อง ฯลฯ ...

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะพิเศษที่ทำให้เพลงไทยลูกทุ่ง มีลักษณะเด่นกว่าเพลงประเภทอื่น ดังนี้

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2532: 128-137) ให้ทัศนะว่า แม้เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงไทยที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่ อันมีผลมาจากการรับเอาอารยธรรมตะวันตก แต่ก็ยังมีลักษณะของคนไทยอยู่บ้าง เช่น วรรณยุกต์ ทำนองเพลง เครื่องดนตรี และอารมณ์ขัน ลักษณะที่คงอยู่ดังกล่าวก็เป็นการแสดงว่า วัฒนธรรมไทยมั่นคง

สมโรจน์ สวัสดิกุล ฌ อยธยา (2518: 40-80) ให้ทัศนะว่า เพลงลูกทุ่งเกิดขึ้นเพราะเพลงไทยสากลมีทำนองและเนื้อร้องที่เข้าใจยาก ตลอดจนใช้ภาษายุ่งยาก นักแต่งเพลงจึงนำเพลงพื้นเมืองมาดัดแปลงใส่เนื้อร้องและทำนองง่าย ๆ ให้คิดสอใจ เพลงลูกทุ่งจึงเป็นสื่อที่ประชาชนรับได้เป็นอย่างดี

พูนพิศ อมาตยกุล (2531: 66-69) ให้ข้อคิดว่า เพลงลูกทุ่ง หมายถึงเพลงที่เกิดจากการประสานของเพลงแบบต่าง ๆ หลายประเภทรวมกัน ได้แก่ เพลงพื้นบ้าน เพลงไทยเดิม เพลงไทยสากล แต่เพลงลูกทุ่งก็ยังมีเอกลักษณ์ คือ นักร้องลูกทุ่งนั้นต้องมีเสียงดี ร้องเต็มเสียง เนื้อหาส่วนมากพรรณนาวิถีชีวิตของชาวไทยชนบท โดยใช้สำนวนลีลาตรงไปตรงมาอย่างชาวบ้าน และที่สำคัญคือ จะเน้นที่เสียงร้อง และคำร้องมากกว่าเสียงดนตรี

ว. ประสูตร (2516: 18-19) กล่าวว่า เพลงลูกทุ่งมาจากเพลงพื้นบ้านและเพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่งส่วนใหญ่มาจากเพลงสองชั้นเก่า ๆ เอามาตัดแปลงบรรจุนักร้องเต็มบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีสากล นักร้องมักเล่นลูกคอ แต่ไม่เอื้อนเสียงมากอย่างเพลงไทยเดิม

สุกรี เจริญสุข (2533: เอกสารหมายเลข 11) สรุปลักษณะเด่นของเพลงลูกทุ่งว่าเป็นเพลงที่มีทำนองง่าย ๆ ลื่น ๆ ช้า ๆ แบบทำนองเพลงพื้นบ้านอย่างเพลงแหล่ และเพลงเรือ ฯลฯ เนื้อร้อง เป็นเรื่องของชาวบ้าน พูดกันอย่างตรงไปตรงมา ผูกประโยคง่าย ๆ ใช้สำเนียงพื้นบ้านในการขับร้อง เช่น สำเนียงสุพรรณ แต่มีลักษณะเด่น คือ การใช้ลูกคอ หรือการระรัวเสียงลูกคอของเพลงลูกทุ่ง ซึ่งมีช่วงคลื่นเสียงที่ลึกและกว้าง คลื่นลูกคอแต่ละคลื่นจะห่างกัน

เอนก นาวิกมูล (2527: 70-76) กล่าวถึงลักษณะของเพลงลูกทุ่ง พอสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. พื้นเพที่มาของเพลงลูกทุ่ง

เพลงพื้นเมือง เป็นเพลงที่เกิดขึ้นในชนบท นักร้องลูกทุ่งนั้นก็มักจะมีมาจากชนบท ดังนั้นจากพื้นเพแห่งเดียวกันนี้เอง ทำให้เกิดการเกี่ยวพันระหว่างเพลงพื้นเมืองกับเพลงลูกทุ่งขึ้น โดยไม่รู้สึกรู้สาคือ นั่นคือ ความฝังใจในถิ่นเดิม ทำให้เพลงลูกทุ่งยินดีรับเอาเพลงทำนองพื้นเมืองเข้ามาร้องตรง ๆ หรือเอามาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเสียบ้างนิดหน่อย ร่วมกับเพลงลูกทุ่งเองด้วย โดยไม่ขัดแย้งแต่อย่างใด

เพลงแหล่ ดูเหมือนจะเป็นเพลงที่มีจำนวนมากที่สุด ที่นักร้องลูกทุ่งเอามาร้องเล่นด้วย สิ่งที่ควรพูดเพื่อความเข้าใจในตอนนี้คือเพลงลูกทุ่งอย่างไหนที่เป็นเพลงลูกทุ่งแท้ เราฟังดูจากเนื้อร้อง ซึ่งเดิมเป็นลักษณะของเพลงไทยสากลที่มีสี่ท่อนนั่นเอง เมื่อผสมกับเพลงพื้นเมืองซึ่งไม่มีการจำกัดความยาว เพลงลูกทุ่งจึงมีทั้งเนื้อสี่ท่อน และเนื้อยาว ๆ การผสมเพลงแหล่เข้าไปจึงทำให้เพลงลูกทุ่งยาวเท่าไรก็ได้

ทำนองลาคี ได้รับการนำมาร้องด้วยหลายเพลง เท่าที่ได้เห็นจากหนังสือรวมเพลงต่าง ๆ เช่น เขาพระวิหารแห่งความหลัง (คารม สัมปณานนท์) วิบากชีวิต ของ สุชาติ เทียนทอง เป็นต้น

ที่มีมากกว่า 30 กว่าเพลง และน่าบันทึกไว้คือ ทำนองลิเก

ส่วน เพลงเรือ มีของไวพจน์ เพชรสุพรรณ ร้องแก้กับ ผ่องศรี วรนุช กาเหว่าเสียงทอง ชันชนะ บุญไชติ (แสนงอน, เทพีศรีโสภะ) ชัย อนุชิต (เรือรัก) เป็นต้น

เพลงฉ่อย มีกับข้าวเพชฌฆาต ของขวัญจิต ศรีประจันต์ แม่ครัวตัวอย่าง ของขวัญใจ ศรีประจันต์ หนุ่มสุพรรณ ของเมืองมนต์ สมบัติเจริญ ร้องแก๊งกับสาว นครปฐม เป็นต้น

เพลงแอ่วเกล้าขอ เช่น เพลงชมเขา ของ ชัยชนะ บุญโชติ

เพลงอีแซว ไวพจน์ เพชรสุพรรณ ร้องแก๊งกับ กิ่งแก้ว ศรีสาคร

2. ภาษาและวิธีการบอกเรื่องราว

ลักษณะร่วมข้อนี้ สืบพื้นฐานมาจากการเกี่ยวโยงข้อแรกการที่นักแต่งเพลง หรือนักร้องลูกทุ่งมาจากชนบท ทำให้การใช้ภาษารวมตลอดถึงการแสดงออกแห่งเรื่องราว และบรรยากาศของเพลงเป็นไปอย่างซื่อ ๆ ตรง ๆ ถ้ามีการเปรียบเทียบหรือใช้สัญลักษณ์ ก็ไม่ถึงกับต้องให้วิจิตรพิสดารนัก

ถ้อยคำ การใช้คำง่าย ๆ ตรงเข้าทันที เป็นเอกลักษณ์ของเพลงลูกทุ่ง เช่น เพลงของสุรพล สมบัติเจริญ ที่ร้องว่า "... ส่วนยายของฉันที่บ้านทุ่ง แกใส่เสื้อเลยพวยยาน เป็นถุงกาแพ" ในกรณีนี้ส่งผ่านเพลงพื้นเมืองคุณเรื่องนั้นผ่านไปได้อย่าง อยู่แล้ว ดังตัวอย่าง "... จะต้องไปตามยายแตน นมโต แกเป็นเมียตาโพ ตอนควาย ... "

ดังนั้น การใช้คำง่าย จึงเป็นลักษณะร่วมของเพลงพื้นเมืองและเพลงลูกทุ่งเป็นการแสดงออกถึงการเปิดตัวอย่างพูดกันอย่างเปิดเผย และให้ความจริงใจมาก

เนื้อหา เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่สามารถพูดถึงได้ทุกเรื่อง ทุกเหตุการณ์ โดยที่เพลงลูกกรุงมีอาจทำได้ และข้อนี้ทำให้เพลงชนิดนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ส่วนเพลงพื้นเมือง เนื่องจากการร้องให้ฟังกันในหมู่ชาวยุ้ง ชาวบ้าน การเอาเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องด้วยมาพูดถึงจึงไม่จำเป็นนัก แต่หากจะให้พูด คุณเหมือนจะไม่เป็นการยากเลย เพราะชาวเพลงจะค้นเพลงไปอย่างไรก็ได้ เรื่องนี้จึงขึ้นอยู่กับกลุ่มคนที่เป็นผู้ฟัง

การร้อง ทั้งเพลงลูกทุ่งและเพลงพื้นเมืองนิยมเล่นลูกคอก เล่นเสียงโดยไม่ต้องออกอาการ ไม่ว่าจะ ศรีคีรี, ไวพจน์, ชินกร ฯลฯ กระทั่งถึง ยายต่วน และชาวเพลงนิรนาม เสียงที่เปล่งออกมา จะเป็นเสียงที่เอื่อยเอื้อน ทำเสียงสูง-ต่ำ หนัก-เบา สารพัดแล้วแต่จะประคอง ขอสั่งเกตดังกล่าวจึงเป็นการชี้ให้เห็นว่า โดยสรุปเพลงพื้นเมืองและเพลงลูกทุ่งนั้นพร้อมที่จะเปิดกว้างในด้านการใช้ถ้อยคำ ภาษา และการบอกเรื่องราวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเรื่องนี้ต้องเน้นไปยังกลุ่มผู้ฟังเป็นหลักในการพิจารณา แต่ไม่ว่าปัจจัยอื่นจะเป็นอย่างไร ขอสั่งเกตในตอนนี้เป็น เพลงทั้งสองประเภทมีลักษณะร่วม และมีความใกล้ชิดผูกพันกันอย่างแน่นอน

จากลักษณะพิเศษต่าง ๆ ของเพลงไทยลูกทุ่งดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาแล้ว เห็นว่า การเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง เป็นการขับร้องเพลงไทยลูกทุ่งที่มีลักษณะพิเศษกว่าการขับร้องเพลงไทยลูกทุ่งทั่วไป จึงได้พิจารณาแนวคิดเรื่องลักษณะพิเศษของเพลงไทยลูกทุ่งมาเป็นแนวทางอธิบายการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง ต่อไป

4. แนวคิดเรื่องประวัติความเป็นมาของการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง

สำหรับแนวคิดเรื่องการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงไทยลูกทุ่ง 5 ท่าน คือ นายพยนต์ มุกดา พระพร ภิรมย์ นายชาย เมืองสิงห์ นายชินกร ไกรลาศ และนายเอนก นาวิกมูล โดยจะแบ่งข้อสรุปเรื่องการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง ดังนี้

ประวัติความเป็นมา

เมื่อปี พ.ศ.2503 พร ภิรมย์ หรือมีนามจริงว่า บุญสม มีสมวงษ์ ได้แต่งเพลงดาวลูกไก่ จากนิทานที่พ่อเล่าให้เป็นเพลงในทานองลิเก ในขณะที่กำลังอัดเสียงอยู่นั้น เทียนชัย สมญาประเสริฐ ได้ยินจึงได้ขอมาเพลง ดาวลูกไก่ ตอน 1 ไปเปิดในรายการเพลงลูกทุ่งทางสถานีวิทยุ ผลปรากฏว่าผู้ฟังชื่นชอบมาก โทรศัพทมาขอฟัง ตอน 2 ซึ่งอัดเสียงไม่เสร็จ นับแต่นั้นเป็นต้นมา เพลงดาวลูกไก่ ได้รับความนิยมจากผู้ฟังอย่างรวดเร็วและแพร่หลาย และได้รับรางวัลแผ่นเสียงทองคำในปีถัดมา (พระพร ภิรมย์. สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2539)

นับแต่นั้นเป็นต้นมา พร ภิรมย์ ได้แต่งเพลงประเภทการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่งอีกมากมายนับเป็นร้อยเพลง เช่น ดาวจระเข้ ดาวม้า วังแม่ลูกอ่อน ไกรทอง รจนา กากี แผล่ครุฑ จันทโครพ พรหมทัด ฯลฯ เพลงจากวรรณคดีเรื่อง สามก๊ก เพลงจากนิทานอีสป เพลงจากนิทานชาดก เพลงจากนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น

เพลงประเภทการเล่าเรื่องได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในเวลาอันรวดเร็ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 เป็นต้นมา ผู้ฟังนิยมฟังมาก มีนักแต่งเพลงแต่งเพลงนิทานในเพลงไทยลูกทุ่งหลายคน พยนต์ มุกดา (สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2539) กล่าวว่า พร ภิรมย์ นับว่าเป็นผู้บุกเบิกเพลงประเภทการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่งเป็นท่านแรกของเมืองไทย

ที่มาของเนื้อเรื่องและทำนอง

ที่มาของเนื้อเรื่องและทำนองของเพลง การเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง นั้น พระพร ภิรมย์ เล่าว่าเนื้อหาที่นำมาแต่งนิทานส่วนใหญ่ได้มาจากวัด จากการเทศน์มหาชาติของพระ จาก

นิทานที่พ่อเล่า จากนิทานพื้นบ้านที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปและได้จากการอ่านวรรณคดีไทย เมื่อได้เนื้อหาต่าง ๆ แล้วก็นำมาเรียงร้อย ถ้อยคำให้เป็นกลอน เป็นกาพย์ เลือกคำที่ไพเราะ สละสลวยเข้าใจง่าย และเป็นถ้อยคำที่มีชีวิตชีวา แทรกสุภาษิต และคำพังเพย ที่เป็นที่รู้จักของชาวบ้านทั่วไป แล้วนำมาใส่ทำนอง ส่วนใหญ่จะเป็นทำนองแหล่ ทำนองลิเก เป็นต้น

สำหรับทำนองแหล่นั้น เป็นทำนองที่นำมาจากการเทศน์มหาชาติของพระ ที่จะลงท้ายท้ายการเทศน์ด้วยคำว่า "นั่นแหล่" "นั่นเล" ต่อมาจึงเพี้ยนเสียงจาก "เล" เป็น "แหล่" และพระพร ภิรมย์ เป็นผู้มีความสามารถในการเล่นดนตรีทุกชนิด มีประสบการณ์เล่นลิเก และเล่นจี่มาก่อน จึงทำให้มีความสามารถในการสรรหาถ้อยคำและทำนองได้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องของนิทาน (พร ภิรมย์. สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2539) ซึ่งสอดคล้องกับ พยงค์ มุกดา ที่เล่าว่า เนื้อเรื่องของการแต่งเพลงนิทานนั้นมาจาก วัด และบ้าน จากวัด คือ วรรณคดีชั้นสูงจากจากพระราชสำนัก เช่น รามเกียรติ์ อิเหนา พระลอ จากวัด คือเรื่องราวที่ได้มาจากการเทศน์มหาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเวสสันดรชาดก จากบ้าน คือนิทานพื้นบ้าน ที่ชาวบ้านเล่าต่อ ๆ กันมาจนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย วัตถุประสงค์ของ พยงค์ มุกดา อีกส่วนหนึ่งคือจากการอ่านวรรณคดี และเรื่องย่อ จะศึกษาลักษณะเด่นของตัวละครแต่ละเรื่อง แล้วนำมาแต่งเป็นเพลงหนังสือมีส่วนทำให้การแต่งเพลงประเภทการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง คือ วรรณคดีปริทัศน์ของนายตารา ฌ เมืองใต้ (เปลื้อง ฌ นคร) และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เป็นต้น

ชาย เมืองสิงห์ หรือ สมเศียร พานทอง นักร้อง นักแต่งเพลง เล่าว่าการแต่งนิทานในเพลงไทยลูกทุ่ง แต่งง่ายกว่าการแต่งเพลงไทยลูกทุ่งทั่วไป เพราะมีเค้าเรื่องเดิมของนิทานนิทานส่วนใหญ่เป็นที่รู้จักของชาวบ้านอยู่แล้ว เพียงการนำเค้าโครงเรื่องมาใส่คำกลอนแล้วแทรกสุภาษิต คำพังเพย ใช้ภาษาง่าย ๆ ที่ชาวบ้านเข้าใจ คำอธิบายและที่มาของเนื้อเพลงมาจากการติดตามพี่สาวไปฟังเทศน์ที่วัดและนิทานที่พี่สาวเล่าให้ฟัง ได้จากการอ่านวรรณคดีเก่า ๆ ของไทย จากประสบการณ์การเดินทางร้องเพลงประเภทนิทานในเพลงไทยลูกทุ่ง พบว่าชาวบ้านชอบมาก ชอบเนื้อเรื่อง ถ้อยคำ ทำนองแหล่และลูกเอื้อน ลูกคอของนักร้อง แม้ว่าจะเป็นนิทานที่เคยรู้เรื่องมาก่อนแล้วก็ตาม ชาวบ้านก็ยังชื่นชอบ (ชาย เมืองสิงห์. สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2539)

ทำนองเพลงไทยลูกทุ่ง ส่วนใหญ่มาจากเพลงพื้นบ้าน แต่ทำนองที่ใช้กันมากสำหรับการเล่าเรื่องมากที่สุด คือทำนองแหล่ เพราะทำนองแหล่ทำให้สามารถแต่งเนื้อเพลงได้โดยไม่จำกัดความยาว เพราะเนื้อเรื่องของเพลงเป็นการเล่าเรื่อง เล่าเหตุการณ์มักจะเป็นการดำเนินเรื่องที่ยาว มีตัวละคร บทบาทของตัวละคร และบทสรุป (เอนก นาวิกมูล. สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2539)

ด้านการร้อง นอกจากนำเสียงของนักร้องแล้วการใส่อารมณ์ขณะร้องไปตามเนื้อเรื่องของนิทาน ตลอดจนลูกเอื้อนลูกคอ การทอดเสียง ทำให้การเล่าเรื่องเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา

ได้อารมณ์และความรู้สึก ทำให้ผู้ฟังมีจินตนาการตามเนื้อเรื่อง (ชินกร ไกรลาศ. สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2539)

จากการสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงไทยลูกทุ่งดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่งต่อไป

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่าเรื่อง และเพลงไทยลูกทุ่งที่ผู้วิจัยค้นพบ มีดังนี้

รายงานการวิจัยเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง

ตรีศิลป์ บุญขจร (2530) วิจัยเรื่อง วรรณกรรมประเภทกลอนสวดกลาง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

กลอนสวด เป็นวรรณกรรมคำกาพย์ที่นำมาสวดอ่านเป็นทำนองสวด แต่งด้วยกาพย์ชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีท่วงทำนองสวดอ่านแตกต่างกันไป เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และอารมณ์ในท้องเรื่อง เนื้อเรื่องของกลอนสวดส่วนใหญ่เกี่ยวกับพุทธศาสนา กลอนสวดมีความสัมพันธ์กับประเพณีการสวดอ่านวรรณกรรมของไทย จากการศึกษาเปรียบเทียบประเพณีการอ่านวรรณกรรมของภาคกลางกับภาคอื่น ๆ พบว่า มีลักษณะร่วมกันคือ กลอนสวดมีกำเนิดจากวัด ต่อมาจึงนิยมนำไปสวดอ่านตามบ้านเรือน เมื่อชาวบ้านว่างจากการงานหรือในงานพิธี เช่น งานศพ ผู้สวดเดิมเป็นพระ ต่อมาฆราวาสที่เคยบวชเรียนเป็นผู้สวด ด้านฉันทลักษณ์และท่วงทำนองสวดนิยมแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค

วรรณกรรมกลอนสวดของภาคกลาง อาจจำแนกได้เป็นสองประเภทคือ ประเภทสอนคติธรรมโดยตรง และประเภทสอนคติธรรมโดยอ้อม กลอนสวดประเภทสอนคติธรรมโดยตรง นำเนื้อเรื่องมาจากพระสูตรต่าง ๆ ในพระไตรปิฎก กลอนสวดประเภทสอนคติธรรมโดยอ้อม นำเนื้อเรื่องมาจากนิบาตชาดกและชาดกนอกนิบาต อรรถกถาธรรมบท นิทานพื้นบ้านและวรรณกรรมอื่น ๆ และยังมีกลอนสวดที่แต่งเลียนแบบชาดกอีกด้วย

กลอนสวดในฐานะประเภทวรรณกรรมมีคติการวรรณกรรม ได้แก่ การเป็นวรรณกรรมคำสอนของวัด การดำเนินเรื่องแสดงถึงแนวคิดที่ว่า ชีวิตถูกกำหนดแล้วด้วยบรรพกรรม ชีวิตประกอบด้วยองค์กอบทั้งสองด้าน คือ ทุกข์และสุข การเล่าเรื่องโดยให้ผู้ฟังรู้เรื่องล่วงหน้าของตัวละคร การใช้กลวิธีให้ผู้สวดเป็นผู้เล่าเรื่อง และเล่าเรื่องโดยตัดสลับไปมาระหว่างโลกแห่งจินตนาการและโลกแห่งความจริง นอกจากนี้ฉันทลักษณ์ในกลอนสวดยังมีลักษณะเป็นสทบท กล่าวคือ

เป็นการผสมผสานอนุภาคจากวรรณกรรมเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเคยได้ยินได้ฟังกันมาแล้ว

วรรณกรรมกลอนสวดมีพัฒนาการเป็นสองยุคคือ ยุคความเก่าและยุคความใหม่ กลอนสวดยุคความเก่ามักมีโครงเรื่องเดียว เสนอแนวคิดชัดเจน มีขนาดไม่ยืดยาว กลอนสวดยุคความใหม่นำเนื้อเรื่องเก่ามาดัดแปลงแต่งเติมเสริมต่อ เนื้อเรื่องมีขนาดยืดยาว มีโครงเรื่องซับซ้อนประกอบด้วย โครงเรื่องหลักและโครงเรื่องสืบเนื่อง เนื้อเรื่องกล่าวถึงตัวละครหลายรุ่น แนวคิดที่นำเสนอไม่ชัดเจน และเน้นความบันเทิงมากกว่าการมุ่งเสนอคติธรรม พัฒนาการของกลอนสวดในขั้นสุดท้าย คือ ยุคที่มีการพิมพ์ กลอนสวดและประเพณีการสวดอ่านได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยีด้านการพิมพ์ ทำให้การสวดอ่านลดน้อยลง และกลอนสวดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีการสวดอ่านก็เสื่อมสลายลงไปด้วย

นิตยา ปันชาอุชัยยุทธ (2538) วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์คุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การวิจัยพบว่าคุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของพระร่วงจากหนังสือแบบเรียน คือความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของพระอภัยมณีจากหนังสือแบบเรียนก็คือความกตัญญูกตเวที คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของขุนแผนจากหนังสือแบบเรียน คือความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา และความเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของหนุมานจากหนังสือแบบเรียน คือความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดในสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจากหนังสือแบบเรียน คือความเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของจูล่งจากหนังสือแบบเรียน คือความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง

ฉันทนา เย็นนาน (2539) วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านภาคกลาง การวิจัยพบว่า การศึกษาวิถีชีวิตชาวบ้านที่สะท้อนจากนิทานพื้นบ้านภาคกลางนั้น แสดงประเภทต่าง ๆ ของสัมมาชีพ สภาพความเป็นอยู่ ประเพณีและความเชื่อ ตลอดจนการกระทำที่มีระเบียบพิธีของผู้คนในอดีตสืบทอดต่อเนื่องกันมาจนปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาจำแนกนิทานพื้นบ้านภาคกลางตามรูปแบบของนิทานด้วย ผลการวิเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้สามารถนำคุณธรรมที่ปรากฏเป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนบุคคลให้มีลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสังคม การนำนิทานพื้นบ้านภาคกลางมาศึกษา นับเป็นการเผยแพร่วรรณกรรมพื้นบ้านอันทรงคุณค่ายิ่งของไทย

รายงานการวิจัยเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง

ลักขณา สุขสุวรรณ (2521) ศึกษาวิจัยเรื่อง "วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง" โดยศึกษาในด้านกำเนิดที่มา สาระของเพลง บทบาทของเพลงลูกทุ่งในด้านภาษาและสภาพสังคม สรุปได้ว่าเพลงลูกทุ่งมาจากเพลงไทยเดิม เพลงพื้นเมือง และลักษณะบางประการของเพลงต่างประเทศ ซึ่งการนำลักษณะต่าง ๆ มาผสมผสานกันนั้น ทำให้เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงชนิดใหม่เปรียบ

เสมือนเพลงพื้นเมืองยุคใหม่ที่มีความเก่าและความใหม่ปะปนกัน เมื่อประกอบเข้ากับการใช้ภาษาที่สื่อความหมายได้ดี ตลอดจนสาระเพลงลูกทุ่งให้แง่คิดและมีอารมณ์ขัน ทำให้เพลงลูกทุ่งได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเป็นเวลานาน

จินตนา คารงค์เลิศ (2523) ศึกษาเรื่อง "ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมและการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่หลังสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสังคมชนบทของไทยจากเนื้อหาสาระของเพลงลูกทุ่ง การวิจัยพบว่า เพลงลูกทุ่งเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าด้านสาระเกี่ยวกับสังคม และวิถีชีวิตของชาวชนบทไทยอย่างกว้างขวาง ชาวชนบทไทยเป็นผู้ที่ยึดมั่นในพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และสถาบันหลักทั้ง 3 อันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

จารุณ หอมระรื่น (2534) ศึกษาวิจัยเรื่อง "วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พร ภิรมย์" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พร ภิรมย์ ในแง่ศิลปะการใช้ภาษา รูปแบบของวรรณกรรมเพลง การวิจัยพบว่าวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พร ภิรมย์ มิได้ให้แต่ความบันเทิงใจแก่ผู้ฟังเท่านั้น หากแต่ยังได้แฝงความคิดและแนวทางต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ฟังนำไปไตร่ตรองด้วยเพลงของ พร ภิรมย์ กล่าวถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติในสังคมหรือความเชื่อทางพุทธศาสนา มากกล่าวไว้ด้วย ซึ่งวิธีการสอนก็มักจะใช้วิธีการยกอุทาหรณ์มากกล่าว การกล่าวถึงคุณธรรมในลักษณะนี้ทำให้ผู้ฟังไม่รู้สึกว่าถูกสอนโดยตรง จึงไม่เบื่อหน่าย

เชษฐา จักรไชย (2535) ศึกษาเรื่อง "วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของ สุรพล สมบัติเจริญ" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์รูปแบบคำประพันธ์ด้านฉันทลักษณ์ ท่วงทำนองแต่งและเนื้อหาจากวรรณกรรมเพลงของ สุรพล สมบัติเจริญ จำนวน 146 เพลง และพบว่าเนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลง เน้นเรื่องราวความรักของหนุ่มสาวและปัญหาความเดือดร้อนภายในครอบครัวโดยมีสาเหตุมาจากไม่กระทำตามบทบาทหน้าที่ของตน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อโดยมีพื้นฐานทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นต้นว่าความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ชะตาราผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้าและเรื่องบุญกรรม ซึ่งปรากฏเกือบทุกเพลง

ภักยา ภักดิ์บุรี (2535) ศึกษาเรื่อง "การศึกษาวรรณกรรมเพลงของ ไพบูลย์ บุตรขัน" พบว่า ไพบูลย์ บุตรขันได้ประพันธ์เพลงไว้เป็นจำนวนมาก บทเพลงสะท้อนการสร้างสรรค์ และอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย กล่าวคือได้นำลักษณะของทำนองเพลงพื้นบ้านและเพลงไทยเดิม มาสร้างสรรค์เป็นเพลงต่าง ๆ ทำให้คนไทยคุ้นเคยกับเพลงพื้นบ้าน บทเพลงส่วนใหญ่สะท้อนภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนในสังคมไทยโดยเฉพาะสังคมชนบท และมีเพลงจำนวนไม่น้อยที่กล่าวถึงแนวคิดและคตินิยมในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เกิดคุณค่าคือช่วยส่งเสริมให้คนกระทำความดีและสร้างสรรค์สังคมให้สงบสุข นอกจากนี้เพลงของ ไพบูลย์ บุตรขัน ยังสะท้อนวัฒนธรรมและประเพณีไทยไว้หลายประการ

มาลินี ไชยชนาญ (2535) ศึกษาเรื่อง "วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ชลธี ธารทอง" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ชลธี ธารทอง ในด้าน ศิลปะการประพันธ์ สภาพสังคมวัฒนธรรมทรรศนะของผู้ประพันธ์ การวิจัยพบว่า ด้านศิลปะการ ประพันธ์ นิยมใช้สำนวนสุภาพศิต คำอุทาน ถ้อยคำและสำนวนใหม่ ๆ นิยมสร้างภาพพจน์แบบ อู่มาก อู่มาก นามนัย อาวัตพากย์และอติพจน์ ใช้สัญลักษณ์เฉพาะบุคคลมากกว่าสัญลักษณ์ตาม ธรรมเนียมนิยม บทเพลงใช้รสสัมผัสบังคับพิสัยมากที่สุด ด้านสังคมวัฒนธรรม บทเพลงได้สะท้อน สภาพความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตของชาวไทยในสังคมชนบทและชาวไทยในสังคมเมือง สะท้อนระบบครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม นันทนาการ และปัญหาของสังคมเอาไว้

บุษกร ครุทวงศ์ (2537) ศึกษาเรื่อง "วรรณกรรมเพลงของ พยงค์ มุกดา: การ ศึกษาวิเคราะห์" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

1. วิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาและโลกทัศน์ในวรรณกรรมเพลงของ พยงค์ มุกดา
2. วิเคราะห์ศิลปะการประพันธ์วรรณกรรมเพลงของ พยงค์ มุกดา
3. วิเคราะห์บทบาทวรรณกรรมเพลงของ พยงค์ มุกดา ที่มีต่อสังคม

การวิจัยพบว่า วรรณกรรมเพลงของ พยงค์ มุกดา มีเนื้อหากว้างขวางและหลากหลาย สามารถจำแนกเนื้อหาได้ 13 ประเภทใหญ่ คือ เพลงปลุกใจ เพลงสดุดี เพลงสถาบัน การศึกษา จังหวัดและหน่วยงาน เพลงจากวรรณคดี หรือวรรณกรรม เพลงเกี่ยวกับประเพณี เทศกาลและการละเล่นประจำท้องถิ่น เพลงเพื่อเยาวชน เพลงสร้างสรรค์สังคม เพลงสอนใจ ให้ศีลธรรม เพลงชมความงาม ชมธรรมชาติ เพลงเกี่ยวกับความรัก ความผิดหวัง เพลงสะท้อน สังคม เสียสละสังคม เพลงที่เป็นละครหรือเรื่องราวสั้น ๆ เพลงโฆษณา เชิญชวน และเพลง ประเภทสนุกสนาน ตลกขบขัน การวิเคราะห์พบว่า เนื้อหาของวรรณกรรมเพลงมีความสัมพันธ์ กับชีวิตจริงของ พยงค์ มุกดา ด้านบทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมได้แก่ บทบาททางบันเทิง บทบาททางด้านความรู้ บทบาทในการธำรงค่านิยมที่ดีงามของสังคม และบทบาทในการปลุกจิต สำนึกที่มีต่อสถาบันสำคัญของชาติ

พระมหาสมชัย สิริวิฑูโน (2537) ศึกษาเรื่อง "หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งไทย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมบทเพลงลูกทุ่ง เริ่มตั้งแต่ยุคทอง ของเพลงลูกทุ่ง คือเมื่อปลายปี พ.ศ. 2507 นำมาศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่สะท้อนถึงเพลง ลูกทุ่งที่สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนา อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อบทเพลงลูกทุ่งและ วิเคราะห์คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่ง

การวิจัยพบว่า เพลงลูกทุ่งเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าด้านสาระเกี่ยวกับสังคม และวิถี ชีวิตของชาวชนบทไทยอย่างกว้างขวาง การสะท้อนให้เห็นความเชื่อโดยทั่ว ๆ ไปของสังคมไทย

ซึ่งเป็นสังคมพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่พบมากที่สุด ในเพลงลูกทุ่ง ความเชื่อในเรื่องบุญกรรมได้ บรรเทาความรุนแรงของปัญหาช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย ซึ่งถึบตัวห่างออกจากกันมากขึ้น ทุกที่ เพลงลูกทุ่งได้สะท้อนเอกลักษณ์ของคนไทย อีกอย่างหนึ่งคือความเชื่อในเรื่องบุญกรรม เรื่องชาติก่อน ชาติหน้า ความเชื่อเหล่านี้แม้จะไม่เป็นวิทยาศาสตร์ แต่ก็นับเป็นข้อปลอบใจคนจน ยามสิ้นหวังได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญเพลงลูกทุ่งยังสะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยส่วนมากยังขาด กลไกที่นำมาซึ่งความเสมอภาคและยุติธรรม ด้วยเหตุนี้จึงอาจพิจารณาได้พบว่า เพลงลูกทุ่ง มิใช่เป็นเพียงสื่อเพื่อความบันเทิงบริสุทธิ์ เพลงลูกทุ่งอาจจัดเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่กำหนด วัฒนธรรมไทย มรดกไทย ในสมัยต่าง ๆ ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ช่วย